

як-от: колективне обговорення, відбір і розміщення за ступенем важливості, який передбачає систематизацію широкого кола ідей та організацію їх в чіткий ряд аргументів (доречно застосовувати при визначенні причин воєн, повстань, інших історичних подій); метод соціоекономічного розшарування, що дозволяє з'ясувати і поглибити розуміння учнем суспільних відносин в будь-який період часу (доцільно використовувати при вивченні складних, об'ємних тем: «Національно-визвольна війна українського народу середини XVII ст.», «Велика французька революція кінця XVIII ст.» тощо); метод симуляції, що полягає у створенні вчителем ситуацій, під час яких учні копіюють у спрощеному вигляді процедури, що пов'язані з діяльністю суспільних інститутів (дуже вдалими є, наприклад, при вивченні доби Центральної Ради та періоду становлення демократії у Східній Європі).

III. Оціночно-результативний етап. На ньому здійснюється діагностування рівня сформованості в учнів визначених якостей.

Дослідження проблеми дозволяє дійти висновку, що особливості історії як навчального предмета є, з одного боку, – необхідність формування в учнів соціальної компетентності з метою створення продуктивного середовища пізнання у навчальній діяльності, а з іншого – забезпечення формування особистості учня як повноцінного активного учасника життя суспільства, розкриття перед ним широких перспектив життєдіяльності через цілеспрямовану організацію змісту, форм, методів, прийомів організації навчально-виховного процесу на уроці історії в школі.

РЕЛІГІЄЗНАВЧА СКЛАДОВА В КУРСІ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ У 7-8 КЛАСАХ

В. Ю. Кришмарел, к. філос. н.

У розвитку особистості значну роль відіграють норми моралі та відповідальної громадянської позиції. Предмети суспільствознавчого циклу містять значний потенціал щодо формування відповідних компетентностей (в рамках здебільшого історичної та правознавчої компетентностей), проте цей потенціал вимагає відповідної методичної роботи вчителів.

З огляду на поліполітичність, мультиетнічність та поліконфесійність українського суспільства, у загальноосвітніх навчальних закладах необхідним є врахування цінностей, в тому числі релігійних, представників різних спільнот. Саме тому необхідно на уроках історії України розвивати учнівську допитливість та уяву, вчити ставити запитання та отримувати відповіді на питання щодо релігії, етики та світу в цілому, а не лише засвоювати готові знання. Історія в цілому та курс історії України зокрема мають значні можливості культурологічного та навчально-виховного спрямування. Через це необхідно зважати на формування релігієзнавчої компетентності, яка включає у себе розуміння моральної та суспільної значущості різних релігійних течій, врахування специфіки сформованого на їх основі світогляду при взаємодії із представниками релігійних течій, формування цілісної історико-етичної картини світу. Її виключення позбавляє можливості цілісного ефективного функціонування громадянської компетентності, одним з визначальних якого є свобода совісті та віросповідання, та загальнокультурної компетентності, що передбачано Державним стандартом базової та повної середньої освіти.

Необхідно враховувати, що Державний стандарт освітньої галузі «Суспільствознавство» передбачає багатоаспектність викладу – вивчення різних вимірів громадянського життя та релігії (морально-етичного, соціального, культурного тощо) та багатоперспективність – вивчення з погляду різних суб'єктів (віруючих конкретної релігії, представників різних культурних спільнот тощо). Таким чином, релігієзнавча складова обґрунтовано знаходить своє відображення у чинних програмах з історії (в тому числі – й історії України), і, відповідно, має бути представлена у підручниках.

В ході аналізу було отримано такі висновки: в програмі з історії України вкрай малу увагу приділено потенціалу релігієзнавчої компетентності (на відміну від Державного стандарту базової і повної середньої освіти, основні положення якого свідчать на користь розвитку цього аспекту в рамках історичної компетентності у загальноосвітніх державних закладах); оскільки різні аспекти мають більш вдалий виклад у різних підручниках,

то вкрай корисним було б використання різних текстів на різних етапах (або принаймні матеріалів, які могли б бути використані вчителями при підготовці до уроків та їх проведенні); варто уникати християноцентричності викладу; враховуючи багаторелігійність сучасної України, вкрай корисним було б включати хоча б короткі згадки про інші релігійні течії поряд з християнством, що практично повністю відсутнє у проаналізованих підручниках; враховуючи, що у 7 класі історія України вивчається паралельно з курсом всесвітньої історії, варто посилити міжпредметні зв'язки (частіше використовувати завдання на актуалізацію попередніх знань та інформації з суміжних тем).

ОСНОВНІ ВИМОГИ ДО ПІДРУЧНИКА З ІСТОРІЇ СЕРЕДНІХ ВІКІВ

Ю. Б. Малієнко, к. пед. н.

Нові умови проведення конкурсу підручників для учнів 4 та 7 класів загальноосвітніх навчальних закладів, започатковані у 2015 році, істотно розширюють коло осіб, які беруть участь в оцінці навчальної літератури, впливають на її результат і несуть відповідальність за прийняті рішення, насамперед перед учнями. Отже, перед науковою громадою вкотре постає завдання конкретизувати основні вимоги до відповідних підручників.

Відповідно до програми зміст підручника з всесвітньої історії має бути структурований за проблемно-тематичним принципом, формувати в семикласників цілісні уявлення про події, явища, процеси періоду середніх віків (V – XV ст.) на прикладі середньовічних цивілізацій – християнської, арабо-мусульманської, традиційних цивілізацій середньовічного Сходу. Особлива увага повинна спрямовуватися на формування в учнів розуміння еволюції політичних структур середньовічної Європи, зародження європейського парламентаризму, становлення європейського права, діалогу культур.

Важливим критерієм якості підручника стає його інформаційна складова, що забезпечує розуміння семикласниками цивілізаційної значущості внеску Середньовіччя у світову духовну спадщину. Реалізується це через авторський текст (де роз-